

BİLGİ NOTU

GUSEYAD | AKADEMİ
GUSEYAD | ACADEMY

Afete Müdahale ve İnsani Yardım Alanında Çağdaş Yaklaşımlar

Temmuz 2020
İstanbul / TÜRKİYE

Afete Müdahale ve İnsani Yardım Alanında Çağdaş Yaklaşımlar

Uzm. Özcan ÖZGEN *

BİLGİ NOTU / TEMMUZ 2020

* İstanbul Üniversitesi Açık ve Uzaktan Eğitim Fakültesi (AUZEF) Acil Yardım ve Afet Yönetimi (AYAY) Lisans
Tamamlama Programı / Ders Veren Uzman

Yayın Tarihi: Temmuz 2020

Bu Bilgi Notu, GUSEYAD / AKADEMİ tarafından, İstanbul Üniversitesi, Açık ve Uzaktan Eğitim Fakültesi (AUZEF)' te, Lisans Tamamlama eğitiminde kullanılmakta olan "Acil Yardım Afetlerde Çağdaş Yaklaşımlar" ders kitabının 5' inci bölümünden alıntılarla oluşturulmuştur. Bu çalışmaya ait içeriğin telif hakları, GUSEYAD / AKADEMİ ait olup; 5846 Sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu uyarınca, kaynak gösterilerek kısmen yapılacak makul alıntılar dışında, hiçbir şekilde önceden izin alınmaksızın kullanılamaz, yeniden yayımlanamaz.

GUSEYAD / AKADEMİ

E-Posta: bilgi@guseyadakademi.org

"Bandrol Uygulamasına İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmeliğin 5'inci maddesinin 2'nci fıkrası çerçevesinde bandrol taşıması zorunlu değildir."

AFETE MÜDAHALE VE İNSANİ YARDIM ALANINDA ÇAĞDAŞ YAKLAŞIMLAR

Resim için bkz.:

https://www.afad.gov.tr/kurumlar/afad.gov.tr/23586/pics/Afet_Yonetimi_Karar_Destek_Sistemi_AYDES.540px.jpg

Felaket başa gelmeden evvel *önleyici ve koruyucu tedbirleri düşünmek* lazımdır, geldikten sonra *dövünmenin anlamı yoktur*.

Mustafa Kemal ATATÜRK

Giriş

Afet lojistiği, “afet ve acil durumlardan etkilenen bölgelere ve insanlara yardım malzemeleri ile diğer malzeme ve ekipmanların depolanması ve ulaştırılması” şeklinde tanımlanmaktadır.¹

Söz konusu depolama ve ulaştırma olayları, afetin durumuna ve etkisinin büyüklüğüne göre, afetin “aşamaları” içinde farklı zamanlarda farklı öncelikler kazanırlar.

Afet Lojistiği Aşamaları;

- 1- Afet öncesi hazırlık,
- 2- Afet müdahale süreci,
- 3- Müdahale sonrası lojistik,

faaliyetleri olmak üzere üç kısımda değerlendirilebilir.²

Şekil-1: Afet Lojistiğinin Aşamaları

Afet lojistiği, çoğu zaman birçok aşamadan oluşan bir süreç olarak ifade edilmektedir. Aslında farklı perspektiflerden bakıldığında farklı kavramları içinde barındırmaktadır. Araştırmacılar afet lojistik süreçlerini farklı şekillerde sınıflandırmışlardır. Bu sınıflandırmalar aşağıda incelenmiştir.

Bazı uzmanlar, risk yönetimi ve afet yönetimi ile ilgili “*planlama, afet öncesi önlemler, zarar tespiti, anında müdahale ve iyileştirme*”³ aşamaları üzerinde durmaktadır. “*Bilgi teknolojileri*” açısından bakıldığında ise afet yönetim faaliyetleri;

¹ Açıklamalı Afet Yönetimi Terimleri Sözlüğü (2014), AFAD Başkanlığı Yayını, Ankara.(A Maddesi) <https://www.afad.gov.tr/aciklamali-afet-yonetimi-terimleri-sozlugu>, 24 Temmuz 2025 tarihinde ziyaret edildi.

² Pektaş, T., (2012), İlçe Bazında Afet Lojistiği: Başakşehir Uygulaması, Bahçeşehir Üniversitesi, SBE Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, s.23-24.

³ Cottrill, K., (2002), Preparing for the Worst, Traffic World, 266(40), s.15

- Hazırlık,
- Afet anı,
- Afet sonrası,

faaliyetler olmak üzere üç aşamada değerlendirmektedir. ⁴

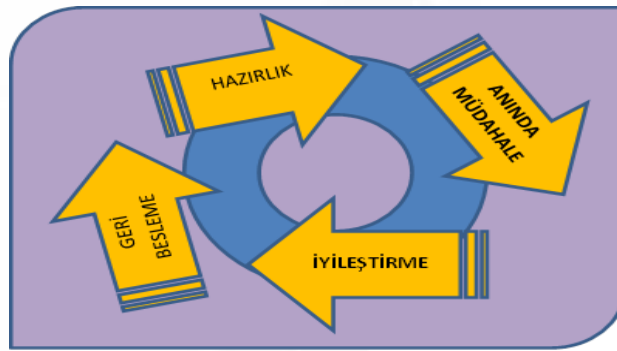
Genel Afet Lojistik Yönetimi' ni

1. Bölgesel sınıflandırma ve risk analizi,
2. Uygulama öncesi aşama,
3. Ağ yapısının planlanması ve uygulanması,
4. Beklenmedik durumların yönetilmesi,

olarak dört aşamada incelemeyi öneren bilim adamları ⁵ da vardır.

Afet yardımı boyunca “**tedarik zinciri faaliyetleri**”ni dokuz aşamada; *hazırlık, durum tespiti, kaynak transferi, tedarik, ulaştırma faaliyetleri ve bu faaliyetlerin takibi, stok yönetimi, ihtiyaç noktasına teslimat ve performans değerlendirme* olarak daha derinlemesine tanımlayan uzmanlar da bulunmaktadır. ⁶

Görüldüğü gibi afet lojistiği süreçleri, literatürde farklı şekillerde ele alınmaktadır. Ancak, en yaygın kullanılan “**hazırlık, anında müdahale ve iyileştirme**” olmak üzere üç aşamadan oluşan “**afet yardım faaliyeti süreci**” temel alınmıştır. Bu üç aşama “**Afet Yönetim Çemberi**” olarak da ifade edilmektedir. **Afet Yönetim Çemberi'** nde lojistik ve tedarik zincirinin yeri, bu sürecin *hazırlık, anında müdahale ve iyileştirme* aşamalarında kendini göstermektedir. Tüm bu üç aşama “**insani yardım lojistiği akışı**” olarak da nitelendirilmektedir.” ⁷

Şekil-2: Afet Yönetim Çemberi.

⁴ Lee, W.H. and Zbinden, M., (2003), Marrying Logistics and Technology for Effective Relief, s.34,35.

⁵ Tufinkgi, P., (2006), Logistik im Kontext internationaler Katastrophenhilfe : Entwicklung eines logistischen Referenzmodells für Katastrophenfälle, s.108-112.

⁶ Thomas, A.S., (2003), Why Logistics?, Forced Migration Review, 18, s.4.

⁷ Kovacs, G. and Spens K.M., (2007), Humanitarian Logistics in Disaster Relief Operations. International Journal of Physical Distribution & Logistics Management, 37, 99-114.

1. Afete Müdahale Öncesinde

Afet öncesi “**hazırlık**” aşamaları aşağıdaki gibi sıralanabilir. ⁸

1. Planlama
2. Satın alma ve tedarikçi sistemi
3. Nakliye yönetimi
4. Depo yönetimi
5. Lojistik standardizasyonu
6. Raporlama
7. Eğitim

“**Hazırlık aşaması**”, *afet durumu ortaya çıkmadan önce yapılması gereken faaliyetleri içerir*. Bu aşama, sonraki aşamalardaki işlerin süratli ve etkili bir şekilde yapılabilmesi için izlenecek yöntemleri kapsar. Kritik derecede önemli bir aşamadır. Çünkü; iş birliği ve koordinasyon için gerekli fiziki ağlar ile bilgi ve iletişim teknolojilerine ait sistemler bu safhada kurulur. Geçmişten edinilen tecrübelerle bakılarak yapılan hesaplamalara göre, bir takım tedbirler alınmıştır. Muhtemel güçlüklerle mücadele ederken alınmış tedbirlerin ne kadar akılcı ve yeterli olduğu da ortaya çıkacaktır. Her türlü muhtemel soruna çözüm bulunmaya çalışılan bir evredir. Bu anlamda, aslında çok da değerli bir evredir. ⁹ Bu konu çerçevesinde yapılmış bir hazırlık çalışması (*infografik*) için bölüm sonuna bakınız.

Ancak, konunun paydaşları (*yerel yönetimler, işletmeler, yardım kuruluşları ve sivil toplum kuruluşları*) tarafından, toplumsal algı ve beklentilere de uygun olarak “**hazırlık**” tan ziyade “**eğitim aşaması**” olarak görülen bu aşama “**genellikle**” dikkate alınmaz. Bunun böyle görülmesinin bir sebebi de, bağışta bulunanların yaptıkları maddi yardımlarının gözle görülür bir şekilde, afet anında zarar görmüş, yardıma ihtiyacı olan kişilere ulaştırılmasını istemeleridir. “**Biz Afete Hazırlanıyoruz! Tatbikata Destek Olun!**” sloganı ile toplanacak bağış, “**Korkunç Deprem! 300 Bina Yıkıldı! Onbinler Sokakta, Yardımınızı Esirgemeyin!**” sloganı ile toplanacak bağış miktarının yanına bile yaklaşamayacaktır.

Doğal afetlerin ne zaman olacağını bilmek mümkün değildir. Önlenmeleri de! Ancak, tarih boyunca afetlerin görüldüğü bölgeler ve görülme sıklıkları dikkate alınarak yapılacak hesaplamalar, bize önceden alınması gereken tedbirler hakkında bilgi verecektir. Zamanında alınacak lojistik tedbirler, bir yandan maddi ve manevi kayıplara engel olurken, diğer taraftan olası hasarların yıkıcılığını azaltmaya yardımcı olacaktır.

⁸ Pektaş, T., (2012), A.g.e., s.60-61.

⁹ AFAD Başkanlığı tarafından hazırlanmış ve kamuoyu ile paylaşılmış bir infografik, hazırlık safhasında yapılacaklar için güzel bir örnek teşkil ediyor. <https://www.afad.gov.tr/inforgrafikler>, 24 Temmuz 2025 tarihinde ziyaret edildi.

Zamanında alınacak “*lojistik tedbirleri*” örneklemek gerekirse; Japonya bir deprem ülkesidir. Endonezya’ da halk volkanik patlamalara, ABD’ de ise kasırgalara alışkındır. Her felaket sonrası can kayıpları yüzlerle ifade edilmektedir. Afetlerin görülme olasılığı yüksek olan ülkelerde, muhtemel afetlere karşı “*tahliye planları*” nın yapılması elzemdir. Bu bölgelerde yaşayan tüm halkın, olası felaketler hakkında ve felaket anında yapılması gerekenlerle ilgili “*önceden bilgilendirilme*” si alınabilecek önemli tedbirlerdendir. “*Afet uyarı sistemlerinin kurulması*” ve gerekli diğer sistemlerle, tüm “*bölgeyi kapsayacak şekilde ilişkilendirilmesi*” afet ve acil durumlarda hayat kurtaracaktır.

Felaketler sadece canlılara zarar vermezler. Yıkıcı / bozucu etkileri ile “*enerji altyapısı*” nı “*ulaşım altyapısı*” nı kullanılmaz hale getirebilirler. Bu nedenle farklı senaryolara göre önceden “*alternatif enerji kaynakları, alternatif ulaşım araçları ve dağıtım kanalları / güzergâhlar*” tespit edilmeli, hatta denenmelidir.

Afet lojistiği paydaşlarının başarması gereken önemli işlerden biri de, afet sonrasında, afetzedelerin en çok ihtiyaç duyduğu “*tıbbi malzeme, su, yiyecek, giyecek, çadır, battaniye, fener, pil ve ekipman v.b.*” gibi kalemlerin yerinde ve zamanında teslim edilmesidir.

Afet olasılığı yüksek bölgelerde bulunan hastaneler, acil durumlarla ilgili “*tedarik prosedürlerini gözden geçirmeli*” dir. Bölge için ihtiyaç tespiti sonucu gerekli miktarda malzeme yok ise, “*stok seviyesi*” güncellenmelidir. Acil temin için “*alternatif ve yöntem*” geliştirilmelidir.

“*Afet Planı*” kapsamında afet bölgesi için, “*gerekli miktarda afet malzemesinin stoklanması ve depolanması için gerekli ambarları sağlamak, afet malzemelerinin periyodik bakımlarının yapılması, afet planlarına uygun ve ihtiyacı karşılayacak ulaştırma kapasitesinin tespit ve temin edilmesini sağlamak, araçların yeterli olmaması halinde afet malzemelerinin sevkiyatını sağlamak üzere bölgedeki nakliye firmalarının tespitini yapmak, araç yükleme planlarını hazırlamak, bölge yol haritasını ve yol bilgilerini hazırlamak, afet öncesi hazırlık aşamasında yapılması gerekenleri*”¹⁰ ortaya koymaktadır.

Afete ilişkin tüm aşamalarda “*bilgi teknolojisi*” nin etkin bir şekilde kullanılması gerekmektedir. Afet ve acil durumlarda bilginin zamanında, gereken yerlere aktarılması ve ihtiyaç duyulan tedbirlerin alınması “*bilgi teknolojisi*” sayesinde mümkün olmaktadır. Afet lojistiği faaliyetleri esnasında, tüm aşamalarda, “*iletişim / bilgi eksikliği*” afetzedelerin hayatlarını kaybetmelerine sebep olabilir. Örneğin, “*tahliye planlaması*” gibi faaliyetlerde de “*doğru ve zamanında bilgi*” en çok ihtiyaç hissedilen konudur.

¹⁰ Börühan, G., Ersoy, P., Tek, B.Ö., (2012), Afet Yönetiminde Lojistik Planlama ve Kontrol Listesi Yönteminin Önemi, Ulusal Lojistik ve Tedarik Zinciri Kongresi, Konya Üniversitesi, Konya, s.2.

Afet lojistiğinin ilk aşaması olan afet öncesi hazırlık süreci ile ilgili **hedeflenenler** kısaca aşağıdaki gibi sıralanabilir: ¹¹

1. Görev yapacak muhtemel kişi listesi ve görev tanımları,
2. Afet bölgesine ulaşım için en iyi ve en kısa güzergâh ve alternatiflerinin tespiti,
3. En kısa sürede en fazla kişinin kurtarılması,
4. En süratli toplama ve dağıtma faaliyeti için tedbirler,
5. Depolama imkân ve kabiliyetinin değerlendirilmesi,
6. Araç ve depo kapasitelerine en uygun taşıma şeklinin tespiti,
7. İkmâl araçları için en uygun güzergâhın belirlenmesi,
8. Depolama maliyetini azaltacak şekilde konumlanma,
9. Mali kaynağın etkin kullanımı ile en fazla miktarda afetzedeye çare olma.

Hedeflenen konuların etkin ve başarılı bir şekilde planlanması, sonraki süreçlerin daha hızlı ve kolay aşılmasına imkân sağlayacaktır.

2. Afete Müdahale Sürecinde

Lojistik faaliyetler, afet ve acil durumların yönetiminde etkin bir şekilde kullanılması gereken süreçlerdir. Afetler öncesinde lojistik faaliyetler hazırlık aşamasında, planlama bakımından önemlidir. Afete müdahale sürecinde ise, artık eylem zamanı gelmiştir. Yapılan planlamaların ve hazırlıkların ne kadar işe yarayacağı sahada görülecektir.

“**Afet müdahale süreci lojistik faaliyetleri**” üç aşamada gerçekleşmektedir. ¹² Bunlar;

- Ön değerlendirme ve ihtiyaç tespiti,
- Lojistik eylem planı yapılması ve uygulanması,
- Afete müdahale sürecinin izlenmesi, değerlendirilmesi ve raporlanması.

Şekil-3: Afete Müdahale Süreci Lojistik Faaliyetlerinin Aşamaları.

¹¹ Börühan, G., Ersoy, P., Tek, B.Ö., (2012), A.g.e., s.8.

¹² Önsüz, M.F., Atalay, B.I., (2015), Afet Lojistiği, Osmangazi Tıp Dergisi, Eylül, 37(3), 1-6, s.4,5. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/190605> , 24 Temmuz 2025 tarihinde ziyaret edildi.

Afet oluştuktan hemen sonraki aşama “anında müdahale” aşamasıdır. Bu safhada en önemli konu, afetin yaşandığı yere hızlıca ve doğru şekilde ulaşmaktır. Hazırlık (afet öncesinde) aşamasında yapılacak işlemlerin yetkinliği ve hesaplamaların doğruluğu burada test edilecektir. Başarılı bir hazırlık aşaması, “anında müdahale” aşamasının “daha az kayıp ve zararlar atlatılması”nın önünü açar.

Afet durumunda kayıp ve hasarlar yüksek doğrulukla tahmin edilemez. Çünkü, afet lojistiğinde süreç akışları, işletme lojistiğinde olduğu gibi, kesin ve net değildir. Afet lojistiğinde belirsizlik hakimdir. Belirsizlik yaratan en önemli durum, afetlere karşı önceden hazırlanmış olması gereken *“iş birliği protokollerinin ve afet planlarının olmaması”* dır. Bu aşamada, afet türlerine göre planlanmış senaryoların ve öncelikleri belirlenmiş acil yardım faaliyetlerinin bilinmesi, afete hızlı ve etkin reaksiyon gösterebilmek açısından faydalı olacaktır.

“Afet yönetiminin stratejik ilkeleri”¹³ ne göre, afet durumunda afet türüne göre sırasıyla izlenmesi gerekli yol haritası; “haberleşmenin sağlanması, ulaştırma ve trafik faaliyetlerinin düzenlenmesi, kurtarma, tıbbi yardım, hasta ve yaralıların hastaneye nakli, yangın söndürme, emniyet ve asayiş sağlama, yedirme, giydirme, ısıtmave aydınlatma faaliyetleri, geçici barınmayı sağlama, hayatını kaybedenlerin defni, enkaz kaldırma ve temizleme, elektrik, su ve kanalizasyon tesislerinin onarımı ve hizmete sokulması, karantina tedbirlerinin alınması, acil yardım süresi içerisinde harcanmayan ödeneğin merkez fon hesabına iadesi, gerektiğinde afetzedelerin borçlarının tecili ve yeni kredi açılması konusunda tespit ve teklifte bulunulması”ndan oluşur.

Acil yardım ve afet bölgesi hizmetlerini yürütmekten *“sorumlu / yetkili komite”*, bu yol haritasında belirtilen hizmetleri yürütebilmek için; *“haberleşme ekibi, ulaşım ve hizmet ekibi, kurtarma ekibi, ilkyardım ve sağlık hizmetleri ekibi, güvenlik ekibi, satın alma / kiralama ve dağıtım hizmetleri ekibi, tarım hizmetleri ekibi ve elektrik / su ve kanalizasyon ekibi”* gibi teşkilatlandırılacak ekipler aracılığı ile sahaya inmek zorundadır. Bu tür bir yapılanma, hem kontrolü / takibi kolaylaştıracak, hem de hizmet etkinliğini artıracaktır. *“Anında müdahale süreçleri”*, *afet anı talep yönetimi, afet anı tedarik yönetimi ve afet anı dağıtım olmak üzere 3 aşamaya ayrılmaktadır. Bu çalışmada da “anında müdahale süreci” üç aşamada incelenecektir.”*¹⁴

¹³ Gülkan, P., Balamir, M. ve Yakut, A. (2003), Afet Yönetiminin Stratejik İlkeleri: Türkiye ve Dünyadaki Politikalara Genel Bakış, Afet Yönetimi Uygulama ve Araştırma Merkezi, Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Ankara.

¹⁴ Kovacs, G. and Spens K.M., (2007), A.g.e., s.99-114.

2.1 Afet Anı Talep Yönetimi

Afet gerçekleştiğinde sahada karşılaşılan en büyük sorun “**taleplerin yönetilmesi**” dir. Çünkü afet ortamının keşmekeşinden kaynaklanan belirsizlik ve talebin gerçek boyutu bilinmemektedir. Böylesine “**karışık**” bir durumda çözüm üretmenin yolu, öncelikle afet bölgesinin şartları hakkında bilgi sahibi olmaktan (yiyecek, içecek, giyecek, barınacak yer temini, doktor ve hemşire sayısı vb.), afetin büyüklüğünü ve bölge şartlarını tahmin edebilmekten, bölge halkının kültürü ve dili hakkında bilgi sahibi olmaktan, afetzedelerin ve afet bölgesinin ihtiyaçlarını doğru ve zamanında tespit edebilmekten geçmektedir. Tüm bunlara hakim olmak için de “**ciddi bir koordinasyon ve sürekli iletişim**” gerekmektedir.

Afet meydana geldikten sonra, takip eden saat ve günlerde, afetin coğrafi konumu, yaralı / vefat sayısı, afet bölgesinin durumu (hastaneler, sağlık kuruluşları, bakım evleri, vb. faaliyet durumları), afetzedelerin ve bölgenin ihtiyaçları “**hızlı ve doğru**” tespit edilmeli, afet bölgesiyle “**sürekli iletişim / kesintisiz koordinasyon**” şartları oluşturulmalıdır. Tespit edilen ihtiyaçlar mümkün olan en kısa sürede temin edilmeli ve ilgisine ulaştırılmalıdır.

2.2. Afet Anı Tedarik Yönetimi

Afet anında “**doğru ihtiyaçların tedariki**” sağlanmalıdır. Afet anı tedarik yönetimi önemli bir “**süreç**” tir. Afetlerden sonra toplanan yardımlar, söz konusu “**süreç iyi yönetildiği takdirde**”, insani duyguların harekete geçmesine, birlik ve beraberliğin daha da güçlenmesine yardım edecektir. “**Bağışlar**” bu süreçte ciddi ölçüde “**katkı**” sağlar, ancak; süreç iyi yönetilemez ise, sonuç hüsrana olabilir. İhtiyaç fazlası yardımların “**depolarda yığılması**”, bu yardımların “**asıl ihtiyaç duyulan bölgelere zamanında ve yeterli miktarda dağıtılamaması**” gibi can sıkıcı durumlar, “**gerilim ve stres kaynağı**” olmalarından başka, “**ilave iş yükü**” olarak da karşınıza çıkacaktır..

Ayrıca, yardımlar farklı bölgelerden gönderildiği için herhangi bir standartlık beklemek hayal olur. Bu durum, farklı sorunlar ortaya çıkartacaktır. (Örneğin; **gereğinden fazla ve ihtiyaç olmayan ürünlerin bağışlanması, asıl ihtiyaç olan ürünlerin tedarik edilememesi, ya da kullanma tarihi geçmiş ürün ve tıbbi malzemelerin bağışlanması v.b. gibi**)

Kontrolün güçlükle sağlanabileceği benzeri durumlar kaos hali için davetiye çıkartacaktır. Sonuç, kısaca “**stok artışı ve depolama sorunları**” nın doğması demektir. Bu nedenle afet yardımı yapan kuruluşlar, bu süreçleri daha etkili yönetebilmek adına farklı yollar

kullanılmaktadırlar. Yurtdışında afet bölgesine yardımlar gönderilirken karmaşayı ve ihtiyaçları yönetebilmek adına farklı gruplar ve “*farklı renkte etiketler*” kullanılmaktadır.¹⁵

Uygulamada standart sağlamak için, tedarik edilen ihtiyaçlar öncelikle, “*yiyecekler ve giyecekler*” olmak üzere iki (02) kategoriye ayrılabilir ve sonrasında örneğin “*yiyecekler için kırmızı etiket*” leme, “*giyecekler için ise mavi etiket*” leme kullanılabilir. “*Tıbbi malzeme turuncu renkte etiket*” lenabilir.

YİYECEK KOLİSİ
(BEYAZ ETİKET)

ĞİYECEK KOLİSİ
(YEŞİL ETİKET)

TIBBİ MALZEME KOLİSİ
(KIRMIZI ETİKET)

Resim-1: İnsani Yardım Malzemesi Koli Etiketleme Standardı

Kızılay Türkiye çapında yiyecek ve giyecek toplama / ulaştırma / dağıtım faaliyetlerini gerçekleştirmektedir. “Afet ve Acil Durum”larda görevli kuruluş ise, İçişleri Bakanlığı’na bağlı “*Afet Acil Durum Yönetimi Başkanlığı*”dır.

KIZILAY¹⁶

AFAD¹⁷

Resim-2: Kızılay ve AFAD Kurumsal Logoları.

¹⁵ Murray, S., (2005), How to deliver on the promises, Financial Times, January, s.9.
<https://www.ft.com/content/79ae9810-6012-11d9-bd2f-00000e2511c8>, 24 Temmuz 2025 tarihinde ziyaret edildi.

¹⁶ <https://www.kizilay.org.tr/kurumsal/kurumsal-kimlik-kilavuzu-ve-logolar>, 23 Ağustos 2024 Temmuz 2025 tarihinde ziyaret edildi.

¹⁷ <https://www.afad.gov.tr/afad-logo>, 24 Temmuz 2025 tarihinde ziyaret edildi.

Afet Acil Durum Yönetimi Başkanlığı teşkilat yapısı ve afet / acil durum süreçlerini yönetmekle görevli birimler,¹⁸

- *Planlama ve Risk Azaltma Dairesi Başkanlığı,*
- *Müdahale Dairesi Başkanlığı,*
- *İyileştirme Dairesi Başkanlığı,*
- *Sivil Savunma Dairesi Başkanlığı,*
- *Deprem Dairesi Başkanlığı,*
- *Personel ve Destek Hizmetleri Dairesi Başkanlığı,*
- *Eğitim Dairesi Başkanlığı,*
- *Dış İlişkiler ve Uluslararası İnsani Yardım Dairesi Başkanlığı,*
- *Gönüllü ve Bağışçı İlişkileri Dairesi Başkanlığı,*
- *Denetim Hizmetleri Dairesi Başkanlığı,*
- *Strateji Geliştirme Dairesi Başkanlığı,*
- *Bilgi Sistemleri ve Haberleşme Dairesi Başkanlığı,*
- *Hukuk Müşavirliği,*
- *Başkanlık Özel Kalem Müdürlüğü' dür.*

Ayrıca, “afet ve acil durumlardan korunmak, afet ve acil durum risklerini azaltmak, afet ve acil durum sonrası yapılacak faaliyetler hakkında öneriler sunmak, politikaları ve öncelikleri belirlemek amacıyla” AFAD Başkanı veya Yardımcısı yönetiminde, Dışişleri Bakanlığı, İçişleri Bakanlığı, Boğaziçi Üniversitesi Kandilli Rasathanesi ve Deprem Araştırma Enstitüsü, Maden Tetkik ve Arama Genel Müdürlüğü, Türkiye Bilimsel ve Teknolojik Araştırma Kurumu temsilcileri ile ilgili üniversiteler ve Kızılay başta olmak üzere akredite STK temsilcilerinin de katılımıyla faaliyet gösterecek bir “**Afet ve Acil Durum Kurulu**”¹⁹ oluşturulmuştur.

Dünyada acil durumlarda ülkelere yardımcı olan kuruluş ise “**Birleşmiş Milletler**” dir. BM lojistik destek faaliyetlerini desteklemek ve ülkelerin daha hızlı iyileşmesine yardımcı olmak amacıyla ulusal ve uluslararası düzeyde ülkelere yardım etmektedir.

¹⁸ <https://www.afad.gov.tr/teskilat-semasi>, 24 Temmuz 2025 tarihinde ziyaret edildi.

¹⁹ <https://www.afad.gov.tr/afet-ve-acil-durum-kurulu>, 24 Temmuz 2025 tarihinde ziyaret edildi.

Resim-3: BM Genel Merkez Binası, New York – ABD.

2.3. Afet Anı Tedarikin Dağıtımı

“Afet Kontrol Listeleri”, AFAD Başkanlığı’ nın ilgili birimleri tarafından önceden oluşturulmuş olmalıdır. Afet planları süreçlerin takibi ve aşamaların eksiksiz bir şekilde yürütülmesinde hayati öneme sahiptir.

Planın önemli bir parçası olan Afet Kontrol Listeleri, tüm süreçleri iyi bir şekilde analiz etmeli, her bir süreç için değişik senaryoları kapsayacak şekilde oluşturulmuş olmalıdır.

Afet öncesi kontrol listelerinde afet durumunda kullanılacak güzergâhların (hava, kara, demir ve deniz yollarının) belli olması ve planlanan araçların kullanılması *“dağıtımın daha sorunsuz ve hızlı yapılmasını sağlayarak kargaşanın önlenmesinde etkili”* olacaktır.

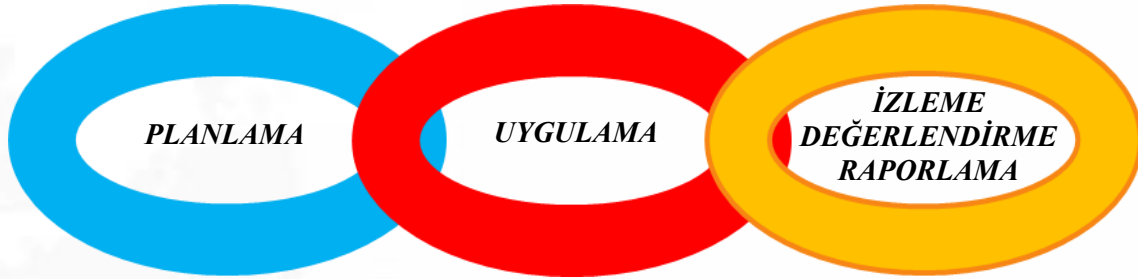
Yardım malzemelerinin *“doğru paketlenmesi ve taşınması”* dikkate alınması gereken önemli hususlardandır. Tedarik edilen yardım malzemeleri *“sağlık açısından sorun yaratmayacak şekilde hijyenik ve güven hissi verecek şekilde”* dağıtılmalıdır.

Benzer hassasiyet *“yiyecekler ve tıbbi malzemeler”* için de gösterilmelidir.

3. Afete Müdahale Sonrası

Afet sonrasında yapılacak *“lojistik faaliyetleri”* aşağıdaki gibi sınıflandırabiliriz.

1. Planlama
2. Uygulama
3. İzleme, değerlendirme ve raporlama

Şekil-4: Afet Sonrası Yapılacak Lojistik Faaliyetler

“İyileştirme aşaması” afet meydana geldikten ve ilk müdahaleler yapıldıktan sonraki uzun dönemli rehabilitasyon süreci olarak tanımlanabilir. “Rehabilitasyon süreci” uzun vadede öncelikli olarak “afetzedelerin yeniden hayata tutunması için gerekli ortamın sağlanması, enkazın kaldırılması ve zarar görmüş altyapının onarılması” olarak da ifade edilebilir.”²⁰

4. Afetlerde İnsani Yardımda Çağdaş Yaklaşımlar

Afet için, “toplumun tamamı veya belli kesimleri için fiziksel, ekonomik ve sosyal kayıplar doğuran, normal hayatı ve insan faaliyetlerini durduran veya kesintiye uğratan, etkilenen toplumun baş etme kapasitesinin yeterli olmadığı doğa, teknoloji veya insan kaynaklı olay. Afet bir olayın kendisi değil, doğurduğu sonuçtur.”²¹ denilmektedir.

Bu değişik kavramlar içerisinde en önemlisi insan canı olduğu için kamuoyunda afetin büyüklüğünü, yol açtığı can kaybı ve yaralanmaların büyüklüğü ile değerlendirmek eğilimi vardır.

Afetin büyüklüğüne etki eden “*ana faktörler*” ise aşağıdaki gibi özetlenebilir:²²

- *Olayın fiziksel büyüklüğü,*
- *Olayın yoğun yerleşme alanlarına olan uzaklığı,*
- *Coğrafi konum,*
- *Fakirlik ve az gelişmişlik,*

²⁰ Börühan, G. ve Ersoy, P., (2013), Lojistik Süreçler Açısından Afet Lojistiğinin Önemi, Yaşar Üniversitesi, Finans Politik ve Ekonomik Yorumlar Dergisi, Yıl: 2013, Cilt: 50, Sayı: 579, ss. 75 – 86, s.83.

²¹ Açıklamalı Afet Yönetimi Terimleri Sözlüğü, (2014), A.g.e. (A Maddesi)
<https://www.afad.gov.tr/aciklamali-afet-yonetimi-terimleri-sozlugu>, 24 Temmuz 2025 tarihinde ziyaret edildi.

²² Kadioğlu, M., (2011), Afet Yönetimi Beklenilmeyeni Beklemek, En Kötüsünü Yönetmek, T.C. Marmara Belediyeler Birliği Yayını, İstanbul, s.78.

- *Hızlı nüfus artışı,*
- *Tehlikeli bölgelerdeki hızlı ve denetimsiz kentleşme ve endüstrileşme,*
- *Ormanların ve çevrenin tahribi veya yanlış kullanımı,*
- *Bilgisizlik ve eğitim eksikliği,*
- *Toplumun afet olaylarına karşı önceden alabildiği koruyucu ve önleyici önlemlerin ulaşabildiği düzey.*

“**İnsanoğlu**” afetlerden en çok etkilenen canlıdır. Aynı zamanda, afetlerin oluşmasına katkı sağlayan da yine insanoğludur. Bu bağlamda; afet ve insan ilişkisini ele alırken “**iki yönlü incelemek**” gerekir. “**Afetin insana etkisi**” bir tarafta, “**insanın afete etkisi**” de diğer tarafta mutlaka düşünülmeli ve süreç ona göre değerlendirilmelidir.

Afetin büyüklüğüne etki eden ana faktörler sıralamasına baktığımızda, ilk üç madde dışında kalan diğer faktörlerin (*Fakirlik ve az gelişmişlik, hızlı nüfus artışı, tehlikeli bölgelerdeki hızlı ve denetimsiz kentleşme ve endüstrileşme, ormanların ve çevrenin tahribi veya yanlış kullanımı, bilgisizlik ve eğitim eksikliği, toplumun afet olaylarına karşı önceden alabildiği koruyucu ve önleyici önlemlerin ulaşabildiği düzey..vb*) doğa kökenli olmadıklarını görürüz. Tüm bu faktörler “**insanın aktiviteleri**” yle ilgilidir.

“**İnsan kaynaklı afetler**”; *insani faktörlerin etkin olduğu nükleer, biyolojik, kimyasal kazalar, endüstriyel kazalar ve büyük göçler gibi* ²³ olayların yanı sıra, yanlış ve eksik planlama ve uygulamaların neden olduğu yerel ve bölgesel karakterli olgu ve olaylar ile bunların doğurduğu afet nitelikli sonuçların tümüdür. İnsan faktörlerinin etkin olduğu afetler, bazen kendi başına tetikleneceği gibi bazen de “**depremin neden olduğu baraj yıkılması, nükleer santral hasarları**” gibi doğa kökenli bir afet tarafından da tetiklenebilir.

Resim-4: 2020 - 2021 Felâketleri. ²⁴

²³ <https://www.afad.gov.tr/afadem/insan-kaynakli-afetler>, 24 Temmuz 2025 tarihinde ziyaret edildi.

²⁴ <https://listelist.com/2020-felaketleri-dunyada-yasananlar/>, 24 Temmuz 2025 tarihinde ziyaret edildi.

Bu kadarla kalsa iyi, denilebilir belki, ancak; afetler sonrası gelişen “*ikincil tehlikeler ve teknik alt yapı hasarları*”, da muhakkak üzerinde durulması gereken “*risk faktörleri*” dir. “*Oluşumu insana bağlı, çoğunlukla “dikkatsizlik, tedbirsizlik, umursamazlık ve sorumsuzluk” nedeniyle meydana gelen ve “afet boyutu kazanan teknolojik olaylar” ın bazıları şunlardır:*”²⁵

- *Asit yağışları,*
- *Baraj yıkılmaları,*
- *Kimyasal kazalar,*
- *Bina, tünel ve maden çökmeleri,*
- *Cephane, maden, bina, boru hattı, tesis patlamaları,*
- *Dikkatsizlik sonucu endüstriyel kazalar, ev ve bina yangınları,*
- *Gaz ve kimyasal kaçaklar,*
- *Sibernetik saldırılar sonucu geniş kapsamlı bilgisayar sistemleri veya iletişim sistemlerinin çökmesi veya devre dışı kalması,*
- *Geniş çaplı gıda zehirlenmesi,*
- *İnsani yardım krizleri,*
- *Hava kirliliği,*
- *Hayvan ve bitkilerde salgın hastalıklar,*
- *Hava, su ve çevre kirlenmesi,*
- *İş kazaları,*
- *Kara, deniz, hava ve demiryolu kazaları,*
- *Ekonomik kriz,*
- *Kıtık ve açlık,*
- *Küresel iklim değişikliği ve ısınma,*

²⁵ Kadioğlu, M., (2011), A.g.e., s.44-45.

- Nükleer ve kimyasal, radyasyon ve radyolojik kazalar ve serpintiler,
- Salgın hastalıklar,
- Tehlikeli madde sızıntıları,
- Toksik atıklar,
- Tehlikeli madde taşıyan gemi, tren ve karayolu araçlarında meydana gelen kazalar ile uçak kazaları,
- Toksik, patlayıcı, yanıcı ve tehlikeli kimyasal maddeler üreten fabrika ve depolarda meydana gelen yangın ve kazalar ve benzerleridir.

İnsani yardım alanında gerçekleştirilen tüm çalışmalar, her şeyden önce “**insan hayatını kurtarmak için**” dir. Bu amaçla, afet yönetimi kapsamında afet öncesi, esnası ve afet sonrasında yapılan çalışmaların daima “**bütüncül bir yaklaşım**” içinde düşünülmesi zorunlu hâle gelmektedir. Öngörülen “**önlemler**” de aynı yaklaşımla alınmalıdır.

“İnsanları etkileyen afet ve acil durumlarda gözlemlenen insani yardım malzemelerinin lojistiğine, “**İnsani Yardım Lojistiği (Humanitarian Logistics)**” adı verilmektedir. İnsani yardımı lojistiğinde önemli olan;

- Doğru malzemeyi,
- Doğru kişiye,
- Doğru miktarda,
- Doğru nitelikte,
- Doğru zamanda ve
- Doğru yerde,

ulaştırabilmektir.

“**Lojistiğin yedi doğrusu**” içinde yer alan “**doğru maliyet**” terimi, özellikle afet anında uygulanan “**insani yardım lojistiği**” nde “**söz konusu değildir**”. İnsani Yardım Lojistiği’ nin; afet yönetiminin hazırlık, müdahale, iyileştirme ve yeniden kurma aşamaları ile paralellik göstererek uygulanması gerekmektedir.”²⁶

²⁶ Tanyaş, M., Günelay, Y., Aksoy, L., Küçük, B., (2013), İstanbul İli Afet Lojistik Planı Kılavuzu. İstanbul Kalkınma Ajansı Raporu, DFD-39, İstanbul, s.17.

Etkin bir “*insani yardım lojistiği*” ile gerektiği şekilde hızlı ve doğru müdahale etme imkânı doğacak ve böylece “*mümkün olan en fazla can*” kurtarılabilecektir. Etkin ve başarılı bir “*insani yardım lojistiği*” nden bahsedebilmek için “*yapılması gerekenler*” aşağıya çıkarılmıştır: ²⁷

- Afet ve acil durumlara ilişkin *belirsizlikler* mümkün olduğunca “*belirli*” hale getirilmeli,
- Gerçekçi hesaplamalar çerçevesinde, muhtemel ihtiyaç duyulacak “*destek yardım malzemesi miktarları*” belirlenmeli,
- “*Yardım malzemeleri*” imkânlar ölçüsünde *standart* olmalı, temin şekli ve süreleri belirlenmeli,
- Depolama alanlarının konum ve kapasite imkânları akılcı bir şekilde hesaplanmalı, hesaplamalarda “*afete hızlı müdahale*” konusuna dikkat edilmeli,
- Afet bölgeleri için “*dağıtım sırası ve öncelikleri*” belirlenmeli,
- Afet bölgesi için gönderilen her türlü “*bağış ve kaynak*” bir sistem dahilinde yönetilerek dağıtılmalı,
- Bölgenin özellikleri dikkate alınarak, ihtiyaç durumuna göre “*özel amaçlı taşıma araçlarının (kar aracı, helikopter v.b. gibi)*” kullanılması planlanmalı,
- *Erken uyarı sistemi, lojistik sistem ile “uyumlu hale getirilmeli”,*
- “*Hızlı ve doğru kayıp ve hasar tespiti*” ile “*lojistik öncelikler*” belirlenmeli,
- Depolama ve taşımada “*güvenlik sistemi*” tesis edilmeli,
- Olması gereken yere konuşlandırılmış “*geçici dağıtım merkezleri*” yoluyla, mümkün olduğunca, stoktan ihtiyaca cevap verecek “*tedarik zinciri*” oluşturulmalı,
- Teknolojik imkânlar kullanılarak oluşturulacak “*ortak iletişim standartları, sosyal medya grupları, ortak yardımlaşma portalı, coğrafi bilgi sistemleri ve kablosuz bilişim teknolojileri*” kullanılmalı,
- “*Bölge özellikleri*” dikkate alınarak “*barınma, çöp toplama, dezenfeksiyon, vd. standartlar*” belirlenmeli,
- Bölge ve bölge dışındaki “*insan gücü ve altyapı kaynakları*” etkin bir şekilde kullanılmalı, bu sebeple paydaşlar arasında iletişim ve koordinasyon sağlanmalı,

²⁷ Tanyaş, M., Günelay, Y., Aksoy, L., Küçük, B., (2013), A.g.e., s.17-19’dan kısaltılarak özetlenmiştir.

- *Akredite edilmiş kuruluşlar (STK' lar v.b.), icra edilecek faaliyetlere uygun olarak koordine edilmeli ve “uzman lojistik takımları oluşturulmalı”,*
- *“Destek alma yönetim sistemi” (soğuk zincir, gıda, atık, moloz, vd.) lojistik sektörü uzmanlarının yardımıyla geliştirilmeli,*
- *“Lojistik takımlar” ın afet bölgesi faaliyetleri koordine edilmeli,*
- *“Lojistik Üs” ler inşa edilirken “İnsani Yardım Lojistiği” açısından konu değerlendirilmeli, bu üsler içinde bir “afet lojistik alt yapısı” oluşturulmalı,*
- *Afet bölgesi içinde cereyan eden tüm lojistik faaliyetlere ilişkin “istatistiki veriler toplanmalı ve değerlendirilmek üzere muhafaza edilmeli” dir.*

“Lojistik faaliyetler”, yaşam kalitesine “olumlu katkı” da bulunmalı, çevre ve insanların üzerindeki “olumsuz etkileri” en aza indirilmelidir. Bu bağlamda, insani yardım lojistiği, lojistiğin amacı ile tam uyum sağlamaktadır.

DEPREM SONRASI İLK 6 SAATTE YAPILACAKLAR

-

Deprem anında **sakin kalın.**
-

Balkon, merdiven ve asansörlerden uzak durun.
-

Çök, kapan, tutun hareketiyle hedefinizi küçültün.
-

Yangın ve patlamaları engellemek için **ocağı, su vanasını ve gaz kokusu alınıyorsa elektrik şalterini kapatın.**
-

Afet ve Acil Durum Çantasını yanınıza alarak hızlı adımlarla binayı terkedin.
-

e-Devlet üzerinde size belirtilen en yakın toplanma alanına yürüyerek gidiniz.
-

Yetkililer çağında bulununcaya kadar **toplanma alanında kalın.**
-

Toplanma alanından binanıza geçiş için **yetkililerin yönlendirmelerini bekleyin.**
-

Acil yardım araçlarının hızla ulaşım sağlamaları için **ilk 6 saat aracınızı kesinlikle kullanmayın ve trafikte çıkmayın.**
-

İletişim sistemlerinin kilitlenmemesi amacıyla **operatörünüz üzerinden arama yapmayın.**
-

SMS ve internet tabanlı uygulamaları tercih edin.

AFAD

İnfoğrafik-1: Deprem Sonrası İlk 6 Saatte Yapılacaklar (Hazırlık)

Kaynakça

Açıklamalı Afet Yönetimi Terimleri Sözlüğü (2014), AFAD Başkanlığı Yayını, Ankara.

Börühan, G., Ersoy, P., Tek, B.Ö., (2012), Afet Yönetiminde Lojistik Planlama ve Kontrol Listesi Yönteminin Önemi, Ulusal Lojistik ve Tedarik Zinciri Kongresi, Konya Üniversitesi, Konya.

Börühan, G. ve Ersoy, P., (2013), Lojistik Süreçler Açısından Afet Lojistiğinin Önemi, Yaşar Üniversitesi, Finans Politik ve Ekonomik Yorumlar Dergisi, Yıl: 2013, Cilt: 50, Sayı: 579, ss. 75 – 86.

Cottrill, K., (2002), Preparing for the Worst, Traffic World, 266(40).

Gülkan, P., Balamir, M. ve Yakut, A. (2003), Afet Yönetiminin Stratejik İlkeleri: Türkiye ve Dünyadaki Politikalara Genel Bakış, Afet Yönetimi Uygulama ve Araştırma Merkezi, Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Ankara.

Kadioğlu, M., (2011), Afet Yönetimi Beklenilmeyeni Beklemek, En Kötüsünü Yönetmek, T.C. Marmara Belediyeler Birliği Yayını, İstanbul.

Kovacs, G. and Spens K.M., (2007), Humanitarian Logistics in Disaster Relief Operations. International Journal of Physical Distribution & Logistics Management, 37.

Lee, W.H. and Zbinden, M., (2003), Marrying Logistics and Technology for Effective Relief,

Murray, S., (2005), How to deliver on the promises, Financial Times, January.

Önsüz, M.F., Atalay, B.I., (2015), Afet Lojistiği, Osmangazi Tıp Dergisi, Eylül, 37(3), 1-6.

Pektaş, T., (2012), İlçe Bazında Afet Lojistiği: Başakşehir Uygulaması, Bahçeşehir Üniversitesi, SBE Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.

Tanyaş, M., Günalay, Y., Aksoy, L., Küçük, B., (2013), İstanbul İli Afet Lojistik Planı Kılavuzu. İstanbul Kalkınma Ajansı Raporu, DFD-39, İstanbul.

Thomas, A.S., (2003), Why Logistics?, Forced Migration Review, 18.

Tufinkgi, P., (2006), Logistik im Kontext internationaler Katastrophenhilfe : Entwicklung eines logistischen Referenzmodells für Katastrophenfälle.

İnternet Linkleri

<https://www.afad.gov.tr/aciklamali-afet-yonetimi-terimleri-sozlugu>, 24 Temmuz 2025 tarihinde ziyaret edildi.

<https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/190605> , 24 Temmuz 2025 tarihinde ziyaret edildi.

<https://www.ft.com/content/79ae9810-6012-11d9-bd2f-00000e2511c8>, 24 Temmuz 2025 tarihinde ziyaret edildi.

<https://www.kizilay.org.tr/kurumsal/kurumsal-kimlik-kilavuzu-ve-logolar>, 24 Temmuz 2025 tarihinde ziyaret edildi.

<https://www.afad.gov.tr/afad-logo>, 24 Temmuz 2025 tarihinde ziyaret edildi.

<https://www.afad.gov.tr/teskilat-semasi>, 24 Temmuz 2025 tarihinde ziyaret edildi.

<https://www.afad.gov.tr/afet-ve-acil-durum-kurulu>, 24 Temmuz 2025 tarihinde ziyaret edildi.

<https://www.afad.gov.tr/aciklamali-afet-yonetimi-terimleri-sozlugu>, 24 Temmuz 2025 tarihinde ziyaret edildi.

<https://www.afad.gov.tr/afadem/insan-kaynakli-afetler>, 24 Temmuz 2025 tarihinde ziyaret edildi.

<https://listelist.com/2020-felaketleri-dunyada-yasananlar/>, 24 Temmuz 2025 tarihinde ziyaret edildi.

<https://www.afad.gov.tr/inforgrafikler>, 24 Temmuz 2025 tarihinde ziyaret edildi.

Afete Müdahale ve İnsani Yardım Alanında Çağdaş Yaklaşımlar

TEMMUZ 2020

Güvenlik Savunma ve Emniyet
Yönetişimi Akademisi
Security & Defense Governance Academy

GUSEYAD | AKADEMİ
GUSEYAD | ACADEMY

Barbaros Mh. Sırmaperde Sk. Nu.2 A-Blok D.1

Üsküdar / İSTANBUL

Tel: +90 212 906 09 56

Gsm: +90 532 062 72 10

Fax: +90 212 906 09 57

E-Posta: bilgi@guseyadakademi.org

www.guseyadakademi.org